

Nr 188.

Av herr **Alexanderson m. fl.** i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 326, angående tillfällig lönereglering för år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila förvaltningen.

Från den tillfälliga lönereglering, som i förevarande proposition föreslås för ett stort antal grupper befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen, har i propositionen uteslutits bl. a. lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna och de tekniska läroanstalterna.

Denna uteslutning och de omständigheter, som därmed äro förknippade, hava icke allenast inom de lärarekårer, det gäller, alstrat en allmän och stark känsla av bekymmer och av bitter besvikelse, utan också inom de kretsar över huvud, där man med särskilt intresse följer de förhållanden, som äro av avgörande inverkan å vår skolbildning, den högre och den lägre, framkallat de allvarligaste farhågor för följderna av det missgrepp, som skulle begås, därest riksdagen på denna punkt följde den kungl. propositionen.

Det är här fråga icke blott om det omedelbara ekonomiska missgynnande, varmed uteslutningen skulle drabba en kår, som likvisst redan är svårt betryckt som följd av att den på grund av vidriga omständigheter nödgats vänta ända tills i år på att få på sig tillämpade de allmänna principer för lönestandard, som fastställdes redan år 1907 på grundval av då gällande penningvärde. Den föreslagna uteslutningen komme att jämväl verka på annat och nästan ännu kännbarare sätt, i det att den av lärarna allmänt komme att uppfattas — och enligt vår mening med full rätt uppfattas — såsom ett återtagande redan nu från

statsmakternas sida av själva den grundprincip, som fastslogs i fjolårets lönereglering och som betraktades såsom dess för framtiden värdefullaste innebörd, nämligen att lärarlönerna skulle stå i en viss fast relation till de avlöningsbelopp som utgå till statstjänstemän i allmänhet. Det kan icke undgås, om riksdagen beträder den nu föreslagna vägen, att därav alstras en misstämning, att icke säga grämlse, som komme att högst ofördelaktigt inverka såväl på rekryteringen som på skolarbetets bedrivande av dem, som inträtt på denna bana.

Dessa synpunkter och farhågor hava ock under ärendets beredning framförts, först i en reservation till det löneregleringskommitténs betänkande, varpå propositionen vilar, och därefter i framställningar från de ämbetsverk, som närmast bära ansvaret för undervisningsväsendet i riket. Sålunda betonas de i det av läroverksstyrelsen den 31 december 1918 avgivna utlåtandet (prop. sid. 37) med en i ett ämbetsutlåtande av denna art ovanlig, men välbefogad skärpa. Styrelsen skriver bl. a. att en utslutning, sådan lönekommittén föreslagit, »ej endast innebär en brist på rättvisa, utan jämväl komme att medföra en fara för hela den gren av undervisningen, varom här är fråga,» samt fortsätter: »För den myndighet, som steg för steg varit i tillfälle att följa utvecklingen på detta område, är det uppenbart, att, därest icke åtgärder vidtagas för att hålla lärarnas ekonomiska ställning fullt i nivå med andra tjänstemäns, lärarbristen i en nära liggande framtid i fråga om vissa grupper av lärartjänster torde bliva oöverkomlig. Redan nu är sagda brist synnerligen betänkelig för urvalet av lämpliga lärare —». Och efter att ha erinrat om den oskattbara vinsten av den nyssnämnda grundläggande principen för 1918 års lönereform, uttalar styrelsen slutligen: »Brytes nu detta lönesystem sönder, lär det ej kunna undgås, att 1918 års lönereglering till sina verkningar är i väsentliga avseenden förfelad.»

De skäl, som fått föranleda, att propositionen lämnat ämbetsverkens kraftiga föreställningar utan avseende, synas oss vara rent överraskande svaga. Och det är betecknande nog, att de ej heller kunnat övertyga den statsrådets ledamot, under vars departement bsfattningshavarna ifråga höra, och som ej blott framlagt 1918 års löneregleringsförslag utan jämväl genom tidigare uppdrag och verksamhet vunnit särskilda förutsättningar att bedöma alla på spörsmålet inverkande omständigheter. Denna statsrådsledamot har fastmera funnit sig nödsakad att anlita den jämförelsevis sällsynta åtgärden att anteckna avvikande mening till protokollet.

Men, även den föredragande finansministern själv har uppenbarligen varit medveten om det angripliga i den intagna positionen. Hans ytt-

rande röjer t. o. m. en påfallande osäkerhet om det riktiga däri. Han uttalar, att vad av reservanten i lönekommittén och i ämbetsverkens m. fl. framställningar anförts är »synnerligen beaktansvärt,» men anser det icke »till fullo ådagalagt, att lärarna måste inbegripas i löneförbättringen». Han hade nämligen icke blivit övertygad, att det förelåg ett så »alldeles ovillkorligt» samband mellan deras och övriga löneregleringar, att det icke kunde försvaras att vid detta tillfälle bryta sambandet ifråga. Det kunde »icke utan vidare godtagas,» att en revision av löneregleringarna av statskontorstypen »ovillkorligen» måste medföra även reglering av lärarnas löner.

Ingen, som läser dessa ansträngda formuleringar, läser kunna undgå intrycket av en finansministers i ett beträngt finansläge mycket naturliga bemödande att utnyttja de ringaste möjligheter, som kunna utfinnas, att åstadkomma en anslagsavprutning. Men det tillkommer riksdagen att tillse, att icke därvid högre och viktigare intressen sättas på spel.

Det skäl för sin ståndpunkt, som finansministern i första hand åberopar, är, att löneregleringen för lärarna skett »efter andra grunder» än de centrala verkens. Detta hade redan lönekommitténs majoritet åberopat som skäl, varför dessa befattningshavare av kommittén lämnades å sido. Och det må vara mycket möjligt, att kommittén därvid handlade i riktig uppfattning av det åt kommittén lämnade uppdraget. Men detta innebär i så fall intet annat än att kommitténs uppdrag var för snävt. De modifieringar, lärarkårens lönebestämmelser innehålla, jämförda med andra lönestater, bestå ju, vad de viktigaste grupperna, lektorer och adjunkter angår, i en viss förhöjning av lönebeloppen utöver lönerna för andra gradens, resp. första gradens tjänstemän. Enligt vår mening, som har det bästa stöd i lönekommitténs i februari 1918 avgivna betänkande, innebära dessa modifieringar alls inga »nya grunder», utan helt enkelt en på detta fall gjord tillämpning av just de allmänna grunderna för lönereglering av statskontorstypen. Vill man emellertid kalla det för »andra grunder», så skola vi ej tvista om ord. Det är icke om orden det rör sig, utan om saken. Och i det hänseendet står det fast, att själva grunden för lärarnas lönereglering, enligt vad lönekommitténs betänkande, i den därpå byggda kungl. propositionen nr 260 vid 1918 års riksdag och i samma riksdags skrivelse nr 394 överensstämmande och tydligt uttalas, är den, att dessa lärares löner äro »ställda i visst förhållande» till »vad som utgår till statstjänstemän i allmänhet». Riksdagen förklarar sig finna denna »allmänna utgångspunkt riktig, enär genom densamma möjlighet vinnes för ett rättvist tillgodoseende av de olika lärarekårer», Vid sådant förhållande är det ju betydelselöst, om man vill tala om att

»annan grund» föreligger. Ty denna andra grund består ju just i den *vissa relationen* till den för övriga befattningshavare gällande grund och måste följaktligen ändras med denna.

I känslan av svagheten i denna argumentation har finansministern ock sökt stärka den med åtskilliga andra argument. Han menar att vid lärarlöneregleringen »hänsyn till den normala prisstegringen intill krigsutbrottet icke torde kunna fränkännas all inverkan», och att frågan om förhållandet mellan lärarlönerna enligt 1918 års lönereglering och framtida, »redan omdebatterad» nyreglering av avlöningarna i normalgraderna blivit år 1918 lämnad öppen, »icke varit föremål för något uttalande.»

Vad det förra, tveksamt uttalade förmodandet angår, saknar det varje som helst stöd i alla de handlingar, på vilka 1918 års lönereglering är grundad. Ja än mer, det står i bestämd strid mot själva principuttalandet i 1918 års februaribetänkande av lönekommittén, där man avvisar all tanke på att grunda lönestandarden på något annat än »en viss relation till de avlöningar, som nu enligt stat äro fastställda för andra statens befattningshavare av olika kategorier.» I överensstämmelse härmed grundar också kommittén sina förslag till avlöning för adjunkter och lektorer uteslutande på en jämförelse med första och andra-gradstjänster i fråga om tjänstens beskaffenhet, befodringsutsikterna och den nödiga förbildningen, men alls icke på någon prisstegring under åren 1907—1914. Ej heller departementschefen, som »i allt väsentligt» ansluter sig till kommittén, eller riksdagen, som accepterar den uppställda grundsatsen, gör någon antydning i dylik riktning.

Vad vidare beträffar finansministerns uttalande, att förhållandet mellan lärarlöner och framtida löner för normalgrader är lämnat öppet, och hans därvid knutna antydning, att det icke utan vidare är uteslutet, att en reviderad jämförelse mellan dessa arter av tjänster komme att omkasta storleksordningen lönerna emellan, så äro dessa yttranden och deras användande som argument i nu föreliggande fråga ur flera synpunkter ägnade att tilldraga sig en särskild uppmärksamhet.

För så vitt icke framtida lönerregleringar uteslutande skola ha till uppgift att över en bank ändra lönestandard, utan lika som hittills också grundas på en granskning av det arbete och den förmåga, som kräves av statens olika befattningshavare, så kan det naturligtvis icke vara uteslutet, att resultatet av en dylik framtida jämförande värdesättning föranleder jämkningar i de nuvarande relationerna mellan lönerna för olika befattningar. Skulle denna allmänna möjlighet tillmätas betydelse för nu ifrågakvarande provisoriska löneförbättring, kan emellertid slutsatsen ej bli annan än den, att denna i sin helhet måste inhiberas

såsom eventuellt i en eller annan punkt hinderlig för den kommande definitiva regleringen. Anledning att av detta skäl utesluta just lärarnas kategori från delaktighet i provisoriet finnes däremot icke. Tvärtom synes den starkaste anledning att ur denna synpunkt *icke* ifrågasätta uteslutning av dem föreligga däri, att frågan om den relation, vari deras löner böra stå till normallönerna alldeles nyss varit föremål för en på noggrann utredning och omprövning fotad fastställelse av statsmakterna. Finansministern synes nu vilja ifrågasätta värdet av denna utredning, som i fjol av Kungl. Maj:t och riksdagen godtogs och vitsordades såsom grundlig och omfattande, och därmed ock riktigheten av det slut, varom statsmakterna voro ense. Han menar, att »den möjligheten synes icke utan vidare utesluten», att en jämförelse emellan lärares och andra befattningshavares tjänster, som tager hänsyn icke blott till kompetens och arbetets art, utan också till arbetets mängd och tjänstgöringsförhållandena skulle leda till annat resultat. Men det faller ju av sig självt, att även dessa sistnämnda faktorer tagits i betraktande vid avvägandet av lönebeloppens storlek. Och lika klart synes vara, att statsmakterna i varje fall icke rimligtvis böra utan förnyad ordentlig utredning, blott på det framkastade lösa antagande, att vissa synpunkter under ärendets beredning icke tillagts sin vederbörliga vikt, efter blott ett år företaga, vad som innebär ett rent upprivande av det fattade principbeslutet.

Visserligen söker finansministern underlätta en dylik omkastning av synpunkt genom att framhålla, att något uttryckligt beslut icke föreligger om, huru 1918 års lönereglering skall förhålla sig till framtida normallöner. Han kan åberopa ett skenbart stöd härför i den omständighet, att såväl i lönekommitténs betänkande som i riksdagsskrivelsen det talas blott om lärarlönernas relation till de löner, som »nu enligt stat äro fastställda», till »vad för närvarande utgår till tjänstemän i allmänhet.» Men den första eftertanke lägger det klart, att detta stöd är av bräckligaste art. Det var ju icke det penningbelopp, vartill faktiskt normalgradernas löner uppgingo, som utgör utgångspunkten för lönekommitténs resonemang, utan en jämförelse mellan själva tjänsterna. Vad skulle det vid sådant förhållande, ja, vad skulle det över huvud hava varit för en förnuftig mening i att vilja fastlåsa lärarelönerna vid relationen till ett visst lönebelopp för övriga tjänstemän, vars frångående för dessa tjänstemäns del, enligt vad finansministern uppgiver, redan »var omdebatterat?» Hela idén med den fasta relationen var ju i så fall blottad på allt innehåll; det enda naturliga hade varit att helt självständigt och oberoende reglera lärarelönerna.

Ytterligare har finansministern åberopat sig på en inledande fras
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 3 saml. 80 häft. (Nr 187—188.) 3

i riksdagsskrivelsen, att riksdagen funnit lärarlönefrågan nu böra »bringas till ett slutligt avgörande.» Det är dock uppenbart, att riksdagen därmed blott velat giva sitt bifall till Kungl. Maj:ts förslag om en ej blott tillfällig lönereglering tillkänna, och att detta förslag icke avsåg att prejudicera en fråga som den förevarande, därpå utgör reservationen till statsrådsprotokollet av just den minister, som framlade nämnda förslag, ett tillräckligt talande bevis. I omedelbar fortsättning uttalar för övrigt riksdagsskrivelsen såsom riksdagens uppfattning av själva grundtanken i löneregleringen just det ovan framhållna, att lärarlönerna skulle komma i fast förhållande till andra statstjänstemäns. Finansministern har icke heller, i fråga om en mängd andra grupper befattningshavare, låtit den omständighet, att riksdagen i fjol för dem bestämde en »definitiv» lönereglering, låtit sig hindras att upptaga dem bland dem, som skulle komma i åtnjutande av den nu föreslagna provisoriska förbättringen.

Det återstår att beröra ännu ett sista argument. Finansministern antyder, att det skulle betyda en orättvisa mot universitetslärarna, om läroverkslärarna bleve delaktiga av den provisoriska löneförbättringen. De akademiska konsistorierna hade nämligen i en av dem ingiven framställning om provisorisk lönereglering framhåvt det relativt försämrade läge, vari universitetslärarna kommit i och med 1918 års lönereglering för läroverken. Det är emellertid uppenbart, att denna synpunkt, lika väl som av finansministern nu, kunnat i fjol åberopas mot den då föreslagna löneregleringen. Det är ju den, eller rättare sagt den omständighet, att den ej omfattade jämväl universitetslärarna, som åstadkommit den för dessa senare för närvarande ogynnsamma relationen lönerna emellan. Men att denna synpunkt, som icke fick gälla i fjol, i år skulle brukas till att åter tillbakapressa läroverkslärarna i deras förutvarande i jämförelse med andra befattningshavare tillbakasatta läge, är ju icke rimligt. Och vi tillåta oss vara övertygade, att konsistorierna själva skulle vara de första att beklaga, om deras påpekan medförde en så fatal verkan.

Det heter i propositionen, att frågan om läroverkslärarnas rätt till del i löneförbättringen vore av »invecklad» beskaffenhet. Vi tillåta oss tvärtom anse densamma synnerligen klar.

På grund av vad vi anført, vilja vi föreslå, att tillfällig löneförbättring må tillgodokomma jämväl lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna samt de tekniska fackskolorna, gymnasierna och elementarskolorna på enahanda villkor som övriga befattningshavare och utgå till följande belopp:

a) de allmänna läroverken

rektor vid högre allm. lärov.	1,000	kronor
manlig rektor vid realskola	1,000	»
kvinnlig rektor vid statssamskola	900	»
manlig lektor	1,000	»
kvinnlig lektor	900	»
manlig adjunkt	900	»
kvinnlig adjunkt	850	»
ämneslärarinna vid samskola	700	»
manlig teckningslärare vid högre allm. lärov.	450	»
manlig teckningslärare vid realskola	300	»
manlig gymnastiklärare vid högre allm. läroverk	625	»
manlig gymnastiklärare vid realskola	375	»
manlig musiklärare vid högre allm. läroverk	450	»
manlig musiklärare vid realskola	250	»
kvinnlig teckningslärare vid högre allm. lärov.	400	»
kvinnlig teckningslärare vid realskola	250	»
kvinnlig gymnastiklärare vid samskola	325	»
kvinnlig musiklärare vid realskola	225	»
lärarinna i kvinnligt handarbete vid samskola	125	»

b) högre lärarinneseminariet

kvinnlig rektor	1,000	»
ämneslärarinna	750	»
biträdande ämneslärarinna	700	»
manlig ordinarie lärare i teckning	650	»
kvinnlig ordinarie lärare i teckning	575	»
ordinarie lärarinna i gymnastik	400	»
manlig ordinarie lärare i musik	425	»
kvinnlig ordinarie lärare i musik	275	»
ordinarie lärarinna i handarbete	500	»

För övriga befattningshavare samma belopp som för motsvarande befattningshavare vid de allmänna läroverken.

c) folkskoleseminarierna

kvinnlig rektor	1,000	kronor
manlig övningslärare	800	»
kvinnlig övningsskollärare	700	»
manlig lärare i teckning vid enkelseminarium	475	»

kvinnlig lärare i teckning vid enkelseminarium	425	kronor
manlig lärare i teckning vid dubbelseminarium	800	»
kvinnlig lärare i teckning vid dubbelseminarium	750	»
manlig lärare i musik	800	»
kvinnlig lärare i musik	750	»
manlig lärare i gymnastik	800	»
kvinnlig lärare i gymnastik	750	»
lärare i manlig slöjd	725	»
lärarinna i kvinnlig slöjd	500	»
lärarinna i kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övnings- skola	375	»
lärarinna i hushållsgöromål	500	»
manlig lärare i trädgårdsskötsel vid annat folkskolesemina- rium än det i Umeå	600	»
kvinnlig lärare i trädgårdsskötsel vid dito	500	»
lärare i trädgårdsskötsel, manlig eller kvinnlig, vid folk- skoleseminariet i Umeå	250	»

För övriga befattningshavare samma belopp som för motsvarande befattningshavare vid de allmänna läroverken.

d) tekniska elementarskolor, fackskolor och gymnasier

rektor	1,000	kronor
lektor	1,000	»

Med hänsyn till de grundsatser, enligt vilka avlöningarna till övningslärarna vid ifrågavarande läroanstalter utgå, synes det billigt, att den tillfälliga löneregleringen jämväl får omfatta de extra undervisningstimmor, som ingå i deras normala tjänstgöring. Därvid torde löneförbättringen böra bestämmas till samma belopp för timme räknat, efter vilket löneförbättringen å lönen beräknas, sålunda för manlig lärare i teckning, gymnastik och musik vid högre allmänt läroverk, högre lärarinneseminariet och realskola med 30 kronor per veckotimme, för kvinnlig lärare i teckning vid högre allmänt läroverk, i teckning och musik vid högre lärarinneseminariet och realskola samt i gymnastik vid högre lärarinneseminariet och samskola med 25 kronor per veckotimme och för lärarinna i handarbete vid läroverk och högre lärarinneseminariet med 20 kronor per veckotimme. Dock synes härvid den restriktion lämpligen böra gälla, att löneförbättring icke må utgå med högre belopp för ordinarie och extra tjänstgöring än sammanlagt 800 kronor för manlig och 750 kronor för kvinnlig befattningshavare.

Enligt av läroverksöverstyrelsen verkställda beräkningar (bil. 1) skulle för tillfällig lönereglering enligt ovan omförmälda grunder åt lärarepersonalen vid de allmänna läroverken och högre lärarinneseminariet erfordras ett belopp av 1,262,100 kronor. Skolöverstyrelsen har på samma sätt (bil. 2) beräknat att för beredande under år 1919 av dylik löneförbättring åt lärarna vid folkskoleseminarierna erfordras ett belopp av 222,820 kronor. För beredande av motsvarande löneförbättring åt lärarna vid de tekniska elementarskolorna, folkskolorna och gymnasierna erfordras enligt gjorda beräkningar (5 rektorer och 17 lektorer) ett belopp av 22,000 kronor.

Den kungl. propositionen avser vidare beredande av tillfällig löneförbättring åt vissa extra och vikarierande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen. Ej heller häruti har motsvarande lärargrupper inbegripits. Vad som ovan sagts rörande rättvisan uti att den ordinarie lärarpersonalen blir delaktig i löneförbättringen äger sin tillämpning också å de extra ordinarie och vikarierande lärarna. Även dessa böra erhålla tillfällig lönereglering enligt de grunder, som föreslagits böra gälla inom förvaltningen. Dylik löneförbättring bör sålunda utgå med 25 % å den nuvarande avlöningen, med beloppet uppåt begränsat till högst 800 kronor för manlig och 750 kronor för kvinnlig sådan lärare.

Att bestämt beräkna för sistnämnda lönerogiering erforderligt belopp låter sig svårigen göra. Med hänsyn till antalet dylika befattningshavare torde emellertid ett förslagsanslag å 175,000 kronor kunna förväntas bliva tillfyllest.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, få vi alltså hemställa, att riksdagen må besluta att

dels medgiva, att den ordinarie, extra ordinarie och vikarierande lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, tekniska elementarskolorna, fackskolorna och gymnasierna må för år 1919 komma i åtnjutande av tillfällig lönerogiering enligt ovan angivna grunder,

dels å tilläggsstat för år 1919 till tillfällig lönerogiering till ovan angivna befattningshavare å ordinarie stat anvisa å åttonde huvudtiteln, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, ett förslag å 1,506,920 kronor,

dels ock för beredande av tillfällig löneförbättring åt extra och vikarierande lärarpersonalen vid ovannämnda läroanstalter höja det av Kungl. Maj:t till förstärk-

ning av de till avlönande av extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar å åttonde huvudtiteln äskade förslagsanslaget med 175,000 kronor.

Stockholm den 31 mars 1919.

Nils Alexanderson.

Sam. Clason.

Adolf Dahl.

O. Bergqvist.

Ludvig Widell.

Edv. Alkman.

Otto Mannheimer.

A. B. C. Ingeström.

Oscar Olsson.

A. Åkerman.

J. W. Spens.

Joh. Jeansson.

Hjalmar Wijk.

I motionens syfte instämmar *Karl Stenström.*